

Barta Gábor emlékére

„*Barta Gábor. Élt 52 évet.*” Pusztán egy személy- és egy keresztnév, valamint három közönséges szó, mégis mily szívszorongató érzést kelt mindazokban, akik ismerték és szerették Barta Gábort – a rokont, a barátot, a kollégát, a tanár urat ... A Farkasréti temetőben január 30-án ezektől a fájdalmas szavaktól megbénulva kísért a végeláthatatlan tömeg utolsó útjára a XVI-XVII. századi magyar történelem egyik legavatottabb ismerőjét és kutatóját. Az öt szó azóta is nap mint nap szomorúan csendül fel az ember lelkében, tudván, hogy az intézeti közös asztal baráttian megosztott másik fele ezentúl üres.

Barta Gábor rövid élete ellenére hosszú és eredményes utat járt be. Budapesten született 1943. február 2-án, 1961 és 1966 között Debrecenben végezte egyetemi tanulmányait, hogy a számára később is oly fontos egykori cívisvárosból negyedszázadra visszatérjen a fővárosba, első és mindörökre megmaradó munkahelyére, a Történettudományi Intézetbe. A kiváló mesterek irányításával hosszú esztendőök alatt folytatott kutatás a XVI. századi Erdély történetének legkiválóbb ismerőjét faragta belőle. Jóllehet a hetvenes évek közepén Dózsa György „kereszteseknek áldott népéről” jelentek meg első önálló munkái, figyelme már ekkor is egyértelműen a Mohács utáni zűrzavaros évtizedekre és mindenekelőtt a korszak két meghatározó személyiségének, Szapolyai János királynak és György barátnak a pályájára irányult.

A kitarító kutatások hamarosan meghozták a méltó eredményt. 1979-ben elkészült a kiútkeresés sodrában két évszázadon át hányódó erdélyi fejedelemség keletkezéstörténetéről szóló alapvető összefoglalása (*Az erdélyi fejedelemség születése*), melyet a nyolcvanas években újabb és újabb kötetek (*A Sztambulba vezető út [1526-1528] /1983/, Vajon kié az ország? /1988/*) követték. A nevezetes *Erdély története* (1986) egyik legkiválóbb társszerzője az évtized közepén végül arra is lehetőséget kapott, hogy előbb Péccsett, majd 1991-től immáron tanszékvezetőként egykori debreceni alma materében történészgenerációk nemzedékeinek adhassa át tudását.

A kihívásoknak mindig becsülettel megfelelni kívánó tudós magát sem kímélve vállalta fel az újabb és újabb megterhelő feladatokat. Az intézeti munka, az ingázó

életet követelő vidéki tanítás, a tudományos élet irányításában való aktív részvétel számára mégsem terhet, hanem örömet jelentett. Munkaszeretete mellett közvetlensége és szókimondó természete ezért ébresztett rokonszenvet és hamarosan barátságot az öt régóta ismerő, majd 1994 őszétől vele egy asztalnál kuporgó fiatal kutatóban. A XX. század rohanó világában Barta Gábor ugyanis képes volt megmaradni igazi embernek, tanárnak, barátnak. Szeptember elején még a vilniusi Báthory-konferenciára vezette a kis magyar küldöttséget, és szórakoztatta esténként fáradhatatlan lelkesedéssel a vidám társaságot. Egy hónapja még néhány délvidéki végvár azonosításán fáradoztunk együtt, majd egy készülő tanulmány okmánytárához olvastunk össze néhány iratot az Országos Levéltár Nagykutatójában. Január 20-án pénteken beszélgethettünk utoljára...

Barta Gábor halála nemcsak számtalan barátja és kollégája számára jelent óriási veszteséget. Elhunytá felmérhetetlen veszteség az egész magyar tudomány, a szívügyének tekintett és általa felkarolt vidéki egyetemi történelemoktatás, s nem utolsósorban az Erdély históriájának kutatását művelők számára. De egyúttal figyelmeztető jel a modern világunk sodrásában újabb és újabb feladatokat vállaló idősebb generáció számára: vigyázzanak magukra, hiszen nem szeretnénk elveszíteni azokat a mestereket és tanárokat, akiktől még oly sokat kell tanulnunk.

Barta Gábor eltávozott közülünk – miként az általa jól ismert korszak gyönyörű latin kifejezése mondja: „*vitam cum morte commutavit*”. A testvériesen megosztott asztal túlsó fele mégsem üres: Barta Gábor szellemisége és emléke megmaradt, köztünk él minden pillanatunkban. Őrizzük meg mindörökre emberséggel!

Pálffy Géza